

Πάρα πολύ ανθρώπινα

Πρέπει να αρχίσουμε από το σημείο όπου σταμάτησε ο Θεός όταν κουράστηκε, αναφέρει, «Συζητώντας», ο Ρίλκε, από εκεί να ξεκινήσουμε. Και πού βρίσκεται το σημείο αυτό; όχι στο πλήθος, αλλά στον έναν άνθρωπο που έρχεται να μας συναντήσει από την αιωνιότητα. Αυτόν ο οποίος μας φέρνει τα πάντα, μας φέρνει το Άλλο, που το χρειαζόμαστε [...] Και αυτό, δεν μπορεί να μοιάζει με την φευγαλέα επίσκεψη ενός ανθρώπου σε κάποιον άλλο και έτσι ο κόσμος να συνεχίζει να κινείται αδιάφορα. Αυτό πρέπει να είναι μια γιορτή, μια ζητωκραυγή χωρίς όρια.

Αλλά πώς επιτυγχάνεται αυτή η διάχυτη αντίληψη συμφιλίωσης, αρμονικής συνδιαλλαγής, που βρίσκουμε στον Ρίλκε, όπου η αρετή, η ηθική εκείνη χάρη της ωραίας ψυχής εδράζεται επί του εαυτού της; Πώς εξηγείται γιατί οι άνθρωποι αγαπούν τόσο πολύ το θόρυβο και την ταραχή;

Ομολογώ ευθύς πως η αλαζονεία και η ματαιοδοξία θητεύουν επί μακρόν στα εφαρμοσμένα ανθρώπινα πάθη. Και έχουν καθοδηγητικό προς τούτα λόγο, γράφει ο Πασκάλ, κάνοντας λόγο στις «Σκέψεις», για την ιδέα του άλλου για εμάς: δεν ικανοποιούμαστε από τη ζωή που έχουμε μέσα μας, στο ίδιο μας το Είναι. Θέλουμε να ζήσουμε στην ιδέα των άλλων για μια φανταστική ζωή και πασχίζουμε να το επιδεικνύουμε. Και μέσα από τη συνεχή προσπάθεια εξωραϊσμού και διάσωσης του φανταστικού μας Είναι, παραμελούμε το αληθινό [...] Ουδέποτε μένουμε στην παρούσα στιγμή. Προτρέχουμε στο επερχόμενο ή αναπολούμε το παρελθόν, αρμενίζοντας σε χρονικές διαστάσεις που δεν μας ανήκουν. Πόσο άφρονες είμαστε να μη σκεφτόμαστε τη μόνη που είναι δική μας; Κι όμως, το παρόν συνήθως μας πληγώνει. Γι αυτό δεν ζούμε ποτέ, αλλά ελπίζουμε να ζήσουμε και, προδιατεθειμένοι μονίμως να ευτυχίσουμε, μοιραία δεν το επιτυγχάνουμε ποτέ.

Πώς όμως να ακολουθήσουμε τα σκιρτήματά μας, όταν δεν βρίσκουμε τρόπο να θηρεύσουμε την ικανοποίησή μας παρά με την έπαρση και τη φιληδονία, το φθόνο και τη μνησικακία; να αγαπούμε ό,τι μονάχα μας είναι χρήσιμο, να λυσσάμε ή να απελπιζόμαστε για την απώλεια ενός αξιώματος;

Κι αν το καθολικό και ομοιογενές έχει γίνει και πολιτικός σκοπός, είναι γιατί η συνάφεια μεταξύ των ανθρώπων δεν βασίζεται παρά σ' αυτή την αμοιβαία αυταπάτη. Είδες πόσο ταπεινωτικό είναι το να σε απλουστεύουν;

Έχουμε γίνει όντα πολιτικώς αδιάφορα, αδιαφοροποιημένα και εθελόδουλα, ζώντας στο παρόν των γεγονότων που απλά συμβαίνουν. Στιγμιαία ξεσπάμε στον ενθουσιασμό και μετά ξανακυλάμε στην απραξία. Ωστόσο, κάτι πρέπει αναγκαστικά να συνέβη, λέει ο Λα Μποεσί, για να μη σκεφτόμαστε το προφανές: την κοινωνία δίχως τη διαίρεση ανάμεσα σε κυρίαρχους και κυριαρχούμενους. Το κράτος ως διαίρεση θεσμισμένη από την κοινωνία μ' ένα πάνω και ένα κάτω.

Αλλά «τι μπορεί ένας άνθρωπος;». Αυτό που, ανάμεσα στο “είναι” και το “γνωρίζειν”, αποκαλύπτει το “ποιείν”, εκείνο δηλαδή, που συνδέει τα πάντα με αισθήσεις και πράξεις. Που δεν εξηγεί, όπως αναφέρει ο Valery, αλλά ενεργεί. Ένα *cogito*, ανοικτό, ερωτηματικά διατυπωμένο, που επιβεβαιώνει την πνευματική του φυσιογνωμία σε όλες τις μορφές έκφρασής της.

Είναι ό,τι μπορεί να κάνει ένας άνθρωπος που η ατομικότητά του δεν καθορίζεται μιμητικά ή ανακλαστικά από το κοινωνικό του περιβάλλον, εδράζεται, σύμφωνα με τον Κίρκεγκωρ, στο «να μένει μόνιμα στα ύψη, να θαυμάζει συνεχώς κάτι». Και αποκτά αυτόν τον χαρακτήρα, δηλαδή την εσωτερική του κατάσταση, καταλήγει ο Σέλλινγκ, ως αποτέλεσμα της ελευθερίας του, με συνεχή και ακατάπαυστη πράξη.

Και η πολιτική δεν είναι ο χειρισμός του περισσότερου από το λιγότερο, μήτε η τέχνη τού να εμποδίζεις τους ανθρώπους να ασχολούνται με ό,τι τους αφορά. Κάθε πολιτική προϋποθέτει ιδέες για τον άνθρωπο, όμως αποχωρισμένες από τις συγκινησιακές και παρορμητικές τους αξίες, που νοθεύουν τις δυνατότητες συνδυασμού τους.

Ο άνθρωπος κοιτάζει μια εικόνα και βλέπει μια πραγματικότητα, δηλαδή πράξεις ή δυνατά εγχειρήματα. Μόνο αυτή η δυνατότητα ως ιδιοφυΐα δίνει νόημα στα πράγματα που βλέπουμε. Άλλοτε εισάγει συνδέσεις, άλλοτε ελευθερίες που ακόμη δεν τις έχει κανένας φανταστεί.-

23-12-2019
Νίκος Πατεράκης